

¹ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet

²ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

³ELTE PPK Neveléstudományi Intézet

⁴MTA-ELTE Antizmus Szakmódszertani Kutatócsoport

⁵Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campus, Neveléstudományi Intézet, Gyógypedagógiai Tanszék

Szakképzési útvonalak sajátos nevelési igénnyel

BERÉNYI DIANA^{1,2} – LÉNÁRD SÁNDOR³ – SZEKERES ÁGOTA^{1,4,5}

berenyi.diana@barczy.elte.hu

<https://orcid.org/0009-0008-8046-3596>

lenard.sandor@ppk.elte.hu

<https://orcid.org/0000-0001-5172-2159>

szekeres.agota@barczy.elte.hu

<https://orcid.org/0000-0001-7120-9096>

ABSZTRAKT

A magyarországi szakképzési rendszer folyamatos alakulása és fejlődése különféle szakképzési utakat biztosít a mai fiataloknak az általános iskola befejezése után. A sajátos nevelési igényű tanulók pályaeorientációja és továbbtanulásuk támogatása különös megsegítést igényel, így a tanulmány hangsúlyosan az őket támogató pedagógusoknak igyekszik információt biztosítani a továbbtanulással kapcsolatos döntések meghozatalában.

A szakképzés jelenlegi jogszabályi hátterének bemutatásán túl, maga a szakképzési rendszer is részben bemutatásra kerül, a sajátos nevelési igényű tanulók benne rejlő lehetséges szakképzési útvonalaival egyaránt. A fogyatékossgal élő fiatalok továbbtanulási lehetőségei korántsem olyan széleskörűek, mint az az új szakképzési rendszer célkitűzései alapján elvárható lenne.

A sajátos nevelési igényű tanulók szakmai oktatása más-más kihívás elé állítja a többségi szakembereket, így még inkább fontossá válik a megfelelő intézményi, nevelési-oktatási forma megtalálása és a gyógypedagógiai támogatás aktív jelenléte.

Kulcsszavak: középfokú szakképzés, duális képzés, sajátos nevelési igény, együttnevelés, különnevelés.

DOI: [10.52092/gyosze.2024.4.3](https://doi.org/10.52092/gyosze.2024.4.3)

A SZAKKÉPZÉS

A szakképzés feladata, hogy korszerű és a gazdaság számára is versenyképes szakmai ismeretek megszerzésére, valamint az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek fejlesztésére készítse fel a tanulókat (Szkt, 2019, 1.§.). A szakképzett munkaerő hatékony biztosítása fontos feladat, a negyedik ipari forradalomban erre megnőtt az igény, és az újonnan létrejött munkaköröket és foglalkozásokat be kell tölteni. Ennek érdekében született meg a Szakképzés 4.0 stratégia, melynek keretében igyekeznek a kereslet és a kínálat összehangolását, így a szakképző intézmények képzési kínálatának és a munkaerőpiac igényeinek találkozását támogatni (ITM, 2023). A szakképzés egyik kiemelt feladata ezen túl az is, hogy a sajátos nevelési igényű vagy fogyatékossgal élő, illetve beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulóinak speciális igényeit figyelembe vegye, és ezáltal az egyéni képességekhez és szükségletekhez igazodjon, valamint biztosítsa számukra a legeredményesebb fejlődés, így a lehető legteljesebb *társadalmi beilleszkedés* lehetőségét megteremtve (Szkt, 2019, 4.§.). Ahhoz, hogy ezen feladatok megvalósuljanak, elengedhetetlen, hogy az iskolai nevelés-oktatás szorosan kapcsolódjon a mindenkori aktuális ipari-gazdasági helyzethez. Ezt szem előtt tartva továbbá fontos alapfeltétele a hazai szakképzés hatékonyságának a vállalatok jelenléte a gyakorlati képzésben (ITM, 2023). Ennek okán a szakképzésbe belépő fiatalok úgynevezett *duális képzésben* való nevelése-oktatása révén már az iskolai tanulmányok ideje

alatt megismerkedhetnek a munka világával is. A duális képzésben a tanuló az iskolai tanulmányai mellett egy minősített partnerszervezetnél már a képzési idő alatt folyamatosan gyakorlatot végez. Ennek eredménye, hogy a diákok munkatapasztalatot szereznek, és már a képzés alatt megerősíthetik szakmai kompetenciáikat (IKK, d.n.).

A továbbtanulással kapcsolatos döntések meghozása érdekében a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara több éve végez pályorientációs tevékenységet, ezzel segítve a pályaválasztás előtt álló fiatalokat és családjaikat. Lehetőséget biztosít mind a szakképzés, mind az egyes szakmák megismerésére, továbbá területi kamarai hálózatban működő pályorientációs tanácsadás keretében is tájékoztatják az érdeklődőket, együttműködnek különböző képzőintézményekkel (MKIK, d.n.). Emellett további segítségért és információért fordulhatunk a Pedagógiai Szakszolgálatokhoz is, hiszen ezek az intézmények is biztosítanak továbbtanulási és pályaválasztási tanácsadói tevékenységet (EMMI rendelet, 2013, 8. 26.§ (1)). A pályorientációról bővebb információ ebben a tematikus számban olvasható.

A SZAKKÉPZŐ INTÉZMÉNYEK

Magyarországon az állami szakképző intézmények fenntartója a 2019. évi LXXX. a szakképzésről szóló törvény (továbbiakban: Szakképzési törvény) alapján a szakképzésért felelős miniszter által – az állam nevében – megalakított szakképzési centrum, melyet a főigazgató és a kancellár önállóan vezet és képvisel (Szkt, 2019, 25-26.§). A szakképzési centrumok foglalják magukba az ország különböző régióiban található szakképző iskolákat, így az intézményválasztás előtt állók számára érdemes – első körben – a lakóhelyükhöz legközelebbi szakképzési centrumok képzési és szakmakínálatából tájékozódni. Ehhez segítségül például a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal honlapján megtalálható egy intézményi lista, mely a 2015. július elsejétől működő szakképzési centrumok listáját is tartalmazza (NSZFH, d.n.).

Jelenleg a szakképzés rendszerében két iskolatípust különböztetünk meg: a *technikumot* és a *szakképző iskolát*. Az ezekben az intézményekben tanulók száma a Központi Statisztikai Hivatal 2023-2024-es adatai alapján az 1. táblázatban látható módon alakultak.

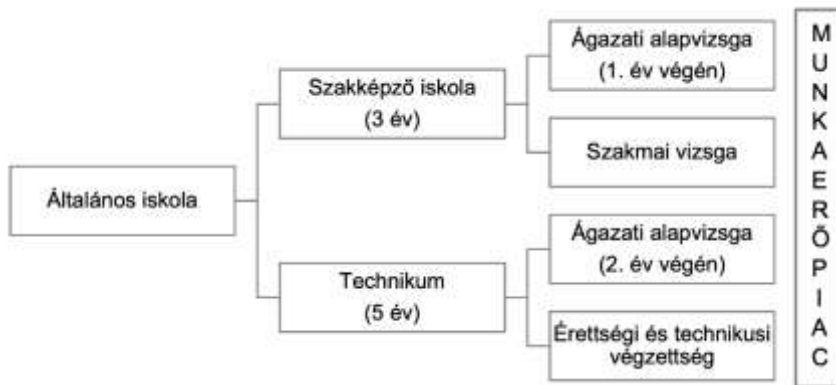
Feladatellátási hely	Gyermekek, tanulók létszáma					Fő munkaviszony keretében pedagógus, oktató munkakörben alkalmazottak száma	
	a nappali oktatásban	a felnőtt-oktatásban, nem nappali oktatásban	összesen	ebből		összesen	ebből nő
				lány	integráltan és külön csoportban nevelt, oktatott sajátos nevelési igényűek		
Szakképző iskola	56 210	41 017	97 227	34 140	8 333	5 102	2 517
Technikum, szakgimnázium	170 670	44 614	215 284	107 008	10 130	16 950	10 585
Összesen	226 880	85 631	312 511	141 148	18 463	22 052	13 102

1. táblázat. A 2023/2024-es tanév előzetes köznevelési és iskolarendszerű szakképzési statisztikai adatai (fő). (Forrás: Belügyminisztérium, Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIR-STAT, SZIR-STAT)).

Ezekben az intézményekben az állam az első két szakma megszerzését ingyenesen biztosítja. A szakképző intézményekben szakmai oktatás, valamint szakképesítésre felkészítő szakmai képzés folyik, melyek

a szakmajegyzékben meghatározott szakmákra készítene fel (Szkt, 2019, 3-16-19.§). Azonban a szakmához kapcsolódó szakirányú oktatást megelőzi az ágazati alapoktatás, mely magában foglalja egyes ágazatoknak a közös, szakmai tartalmait. Az ágazati alapoktatás egy ágazati alapvizsgával zárul le, ezt követően kezdődik meg a tényleges, választott szakma oktatása a szakképző intézményekben tanulók számára (Szkt, 2019, 74.§). Emellett az adott szakmák megszerzéséhez szükséges közismereti tantárgyak oktatása is zajlik, mely a közismereti kerettanterv alapján történik (Szkt, 2019, 73.§). A szakma elméleti és gyakorlati ismereteinek elsajátítása nem csupán iskolai környezetben valósul meg, hanem lehetőségük van a fiataloknak munkatapasztalat megszerzésére is, sokszor vállalati környezetben. Az intézmény, illetve a tanulni kívánt szakma kiválasztása során érdemes tájékozódni, hogy a gyakorlati oktatást az adott iskola hogyan tudja biztosítani: iskolai tanműhelyben, vagy duális partner cég, vállalat közreműködésével, élő munkahelyen.

A továbbtanulással kapcsolatos döntés meghozatala során érdemes végiggondolni azt is, mennyi időt szeretne a tanuló a szakképzési iskolarendszerben tölteni, hogy az általunk választott szakma mennyi idő alatt sajátítható el. A hazai középfokú iskolarendszer több lehetséges választást is felkínál a tanulók számára. Míg a szakképző iskolában három tanév alatt középfokú szakmai végzettséghez juthat egy fiatal, addig a technikumi képzés során ez öt tanév alatt történik. A szakképző iskola három képzési éve alatt az első évben ágazati alapoó képzés folyik, szakmát ezután választ a tanuló, így a képzés második évétől már speciálisan, csak az adott szakma elsajátításához szükséges elméleti és gyakorlati ismeretek oktatása történik. A közismereti és szakmai elméleti képzés az iskola falain belül, míg a szakmai gyakorlati képzés tanműhelyben, vállalati környezetben zajlik. A technikumi képzés ezzel szemben ötéves. Előnye lehet azonban, hogy a szakma kitanulása mellett érettségi bizonyítvány megszerzésére is lehetőséget biztosít. Az ágazati képzés hasonlóan történik, mint a szakképző iskolában, de ebben az intézménytípusban ez a képzés első két évére terjed ki. Ez a magasabb óraszámban oktatott közismereti órák miatt alakul így. A második képzési szakasz ugyanúgy a szakma elsajátításáról szól, és a képzés ebben az esetben is duális képzés keretében zajlik. Ennek a szakasznak a végére válik valaki az adott, általa választott szakma „technikusává”. Az ötödik év végére pedig a sikeres vizsgák után két, végzettséget igazoló bizonyítványt is kap a tanuló: az érettségi bizonyítványt és a technikus végzettséget igazoló oklevelet (MKIK, d.n.).

1. ábra. A képzés felépítése (ITM, 2023, p. 40. alapján).

Összegezve (lásd 1. ábra) a két intézménytípusban folyó oktatási-nevelési munkát látható, hogy bár a képzési idő nem, de maga a képzési tartalom ugyanaz: az első szakaszban ágazati alapoktatás, a második szakaszban pedig a szakma elsajátítása folyik, a speciális szakmai tartalmak megismerése és a munkaerőpiaci sajátosságok megtapasztalása, szakmai tudás megszerzése történik.

A GYAKORLATI KÉPZÉS

A Szakképzési törvény kimondja, hogy a szakképzésben tanuló fiatalok munkavégzéshez szükséges gyakorlati tevékenységét, a munkatapasztalatok megszerzését ne a korábbi iskolai tanműhelyekben, hanem valós, ipari munkakörnyezetben szerezzék meg, így úgynevezett duális képzőhelyeken gyakorlatozzanak. Itt megismerkednek a munkaerőpiaci szereplőkkel és tapasztalatot szereznek a vállalati kultúráról, ezáltal versenyképes tudást és szakmai gyakorlatot szereznek, mellyel tanulmányaik befejezése után a munkaerőpiacra léphetnek. Amíg az iskolai környezetben a szakképzési alapfeladat ellátását oktatók végzik (Szkt, 2019, 47.§), addig a gyakorlati képzőhelyen (duális partner) már az adott szakmai „mesterei”, a partnercég-nél alkalmazásban álló szakemberek végzik. A duális képzőhelyen oktató lehet, aki „a duális képzőhely által vállalt szakmának megfelelő, államilag elismert, legalább középfokú szakirányú szakképzettséggel és legalább öt éves, az érintett szakképzettségnek megfelelő szakmai gyakorlattal rendelkezik és kamarai gyakorlati oktatói vizsgával rendelkezik.” (Kormányrendelet, 2020, 242.§ (1) c-d). Összegezve tehát, az iskolai közismereti és szakmai elméleti oktatás mellett másik helyszínen, más szakemberek mellett töltik a tanulók a szakmai gyakorlati oktatásukat, így megismerkedve az általuk választott szakma munkaerőpiaci kihívásaival egyaránt.

A TANULÓK JOGVISZONYA

A szakképzésben tanulók a szakképző intézménnyel tanulói jogviszonyban állnak. Ezt a jogviszonyt tan-köteles kiskorú, valamint szakmai oktatásban részt vevő tanulóval lehet létrehozni, mely annak a tanévnek az utolsó napjáig tart, amíg a tanuló a huszonötödik életévét be nem tölti (Szkt, 2019, 53.§). Emellett a Szakképzési törvény alapján a tanulók az őket gyakorlati foglalkozások keretében foglalkoztató cégekkel szakképzési munkaszerződésben is állnak. Ez a munkaszerződés a szakirányú oktatásban részt vevő tanulóval köthető a szakirányú oktatás időtartamára (Szkt, 2019, 83.§). Fontos változás ez, hiszen a jelenleg hatályos Szakképzési törvény értelmében így a tanulók a duális partnernél végzett gyakorlati oktatásuk ideje alatt a munkavégzésükért munkabért kapnak (Szkt, 2019, 85.§). „A kifizetett munkabér havi mértékének összege [...] a szakirányú oktatás központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott önköltsége egyhavi összege, de legfeljebb annak százhatvannyolc százaléka [...] (Kormányrendelet, 2020, 253.§ (1)). Ez körülbelül 100.000, de legfeljebb 170.000 forint, melyet mindössze társadalombiztosítási járulék terhel (IKK, d.n.).

A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK SZAKKÉPZÉSE

A *sajátos nevelési igényű* tanulók körét a Szakképzési törvény külön is meghatározza, mely alapul a 2011. évi CXCV. nemzeti köznevelésről szóló törvény (továbbiakban: Köznevelési törvény) 4.§ 25. pontján és érinti továbbá a felnőttkorú fogyatékos személyeket is. „*Sajátos nevelési igényű vagy fogyatékkal élő személy: az a tanuló, illetve képzésben részt vevő személy, aki az Nkt. szerinti szakértői bizottság vagy a rehabilitációs hatóság szakvéleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi - látási, hallási -, értelmi vagy beszéd-fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrumzavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral – súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartás-szabályozási zavarral – küzd.*” (Szkt, 2019, 7.§ (5))

A következőkben kifejtjük, milyen képzési formában és milyen típusú intézményben tanulhatnak szakmát a sajátos nevelési igényű tanulók. A hazai, iskolarendszerű oktatásban a képzésük különböző formában történhet: *együttnevelés* és *különnevelés* keretében is.

Mivel a Köznevelési törvény részletesen előírja és szabályozza a sajátos nevelési igényű tanulók számára biztosítandó különleges bánásmód feltételeit, attól függetlenül, hogy gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményben vagy integrált, inkluzív nevelésben vesznek-e részt a fiatalok, így a képzési forma a tanuló szükségletei alapján változhat (Nkt, 2011, 47.§ (1)). A Szakképzési törvény mellett a Nemzeti Alaptanterv (továbbiakban: NAT; Kormányrendelet, 2020) és a hozzá kapcsolódó Irányelvek a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásához (továbbiakban: Irányelv; Oktatási Hivatal, 2020b) minden olyan szakmai módszertani útmutatást, javaslatot tartalmaz, amely a sajátos nevelési igényű tanulók neveléséhez, oktatásához feltétlenül szükséges. Az Oktatás 2030 Tanulástudományi Kutatócsoportja irányítása mellett megszületett egy útmutató és módszertani segédlet, mely a NAT és az Irányelv kidolgozásával párhuzamosan készült. Ebben megtalálhatók az egyes fogyatékosági típusba tartozó, sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelését segítő módszertani útmutatók (Oktatási Hivatal, 2020b; Márkus, 2022). Az útmutató ajánlásokat fogalmaz meg a különböző fogyatékosági típusokra tekintettel az oktatási tevékenységek megszervezésére, a tanműhelyek és képzési terek kialakítására vonatkozóan, hogy:

- az autizmussal élő tanulók esetében (Őszi, 2022);
- az értelmi fogyatékos tanulók esetében (Farkasné Gönczi, 2022a);
- a hallássérült tanulók esetében (Loványi, 2022),
- a látássérült tanulók esetében (Farkasné Gönczi, 2022b);
- a mozgáskorlátozott tanulók esetében (Márkus & Vámos, 2022)

milyen erősségek és nehézségek adódhatnak, milyen speciális igényeket és szükségleteket kell figyelembe venni.

A szakképző intézménytípusokban a sajátos nevelési igényű tanulók együttnevelés formájában vehetnek részt a szakképzésben. A technikumi és a szakképző iskolai képzés az együttnevelés fontos színterei (Márkus, 2022). A Szakképzési törvény és a hozzá kapcsolódó, a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról szóló Kormányrendelet (12/2020. (II. 7.) (továbbiakban: Végrehajtási rendelet) alapján a szakképzésben foglalkoztatott (korábban említett) oktató teendői között a sajátos nevelési igényű tanulókkal kapcsolatos feladatokat is meghatározza. Például, hogy figyelembe kell vennie a sajátos nevelési igényű vagy fogyatékosággal élő személy esetén az egyéni fejlesztési tervben foglaltakat. Ehhez pedig szükséges együttműködni a Köznevelési törvény szerinti együttnevelést segítő pedagógussal (Szt, 2019, 49.§; Végrehajtási rendelet, 2020, 294.§ (1)). Integrált nevelésben-oktatásban a részt vállaló intézmények igénybe vehetik az Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmények (továbbiakban: EGYMI, Nkt, 2011, 20.§ (9)) szolgáltatásait a sajátos nevelési igényű tanulók megfelelő és szakszerű ellátásához. Tehát a szakképző intézmény biztosítja tanulói számára a speciális igényből adódó gyógypedagógiai támogatást. Ennek feltételeit a Végrehajtási rendelet 294.§ (2) b. pontja, továbbá a Köznevelési törvény 4.§ (39) - (40), továbbá a 47.§ (10) pontja szabályozza. Az intézmény Alapító Okirata adja meg ennek kereteit, például az intézményben tanuló sajátos nevelési igényű tanuló ellátásához szükséges, megfelelő szakirányú végzettségű gyógypedagógust alkalmaz, vagy az előbb említett EGYMI-k együttnevelést segítő pedagógus szakembere közreműködésével biztosítja az ellátást, akit az utazó gyógypedagógusi vagy konduktori hálózat foglalkoztat a sajátos nevelési igényű tanuló iskolai nevelése-oktatása érdekében (Nkt, 2011, 4§ (40)).

Azon sajátos nevelési igényű tanulók esetében, akik a többségi, így a szakképző intézményekben a többi tanulóval a sajátos nevelési igénye miatt együtt haladni nem tudók körébe tartoznak, lehetőségük van speciális, különnevelést biztosító intézményekben továbbtanolniuk.

Szakiskola

A *szakiskola* a tanulók középfokú iskolai nevelése-oktatása céljából felkészítést végző intézmény. A szakiskolai oktatás során a tanulók szerezhethetnek szakmát, részs szakmát vagy szakképesítést, részs zakképesítést (2. ábra).

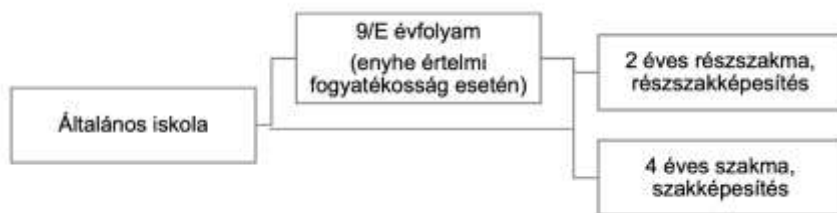

2. ábra. A megszerzhető végzettségek.

A teljes szakma/szakképesítés az adott szakmában megjelenő összes munkakör betöltésére jogosít. Ezzel szemben a részs szakma/részs zakképesítés az adott szakmából egyetlen munkakör betöltésére jogosít. Például, ha valaki egy kereskedelmi vállalkozásban szeretne a későbbiekben munkát vállalni, akkor bolti eladó végzettségre lesz szüksége. Amennyiben nem a teljes szakmát szeretné elvégezni, hanem annak csak egy részét, akkor például az élelmiszer eladó végzettség megszerzésével egy munkakör betöltésére válik alkalmassá, így élelmiszerekkel igen, de műszaki cikkekkel nem foglalkozhat.

A sajátos nevelési igény jellegéből adódóan különböző intézmények foglalkoztatják a tanulókat, így találkozhatsz szakiskolával, amely enyhén értelmi fogyatékos, hallássérüléssel, látássérüléssel vagy mozgásszervi fogyatékossgal élő tanulókat fogad (Oktatási Hivatal, 2020a). A szakiskolában a sajátos nevelési igény jellegéhez igazodik mind a közismereti oktatás, mind pedig a Szakképzési törvény szerinti szakmai oktatás, illetve a szakképesítésre felkészítő szakmai képzés egyaránt. A szakmajegyzékben meghatározott szakmák körében ebben az esetben a sajátos nevelési igény típusától függően speciális kerettantervek alapján végzik a tanulók nevelését-oktatását, melyek a Szakképzési törvény szerinti képzési és kimeneti követelmények, valamint programkövetelmények alapján készülnek el. A szakmai ismeretek megszerzése során a tanulók szakmai gyakorlati oktatása történhet iskolai tanműhelyben, de duális partnernél is. Fontos tudni, hogy a sajátos nevelési igényű, szakiskolai képzésben tanuló diákok is foglalkoztathatók a Szakképzési törvény szerinti szakképzési munkaszerződéssel duális képzőhelyeken (Nkt, 2011, 13/A.§ (3b)), így tehát lehetőség adódik ebben az intézménytípusban tanuló fiatalok számára is a vállalati környezetben folyó munka megismerésére. Ezen szakmai gyakorlatok és munkatevékenységek során kiemelten figyelembe kell venni az egyenlő esélyű hozzáférés szempontjait (Márkus, 2020). A szakiskolai évfolyamok (3. ábra) száma a szakmajegyzékben, vagy a képzési és kimeneti

követelmények, illetve programkövetelmények alapján készített speciális kerettantervekben kerülnek meghatározásra (Nkt, 2011, 13/A.§).

3. ábra. A szakiskolai évfolyamok.

A szakmai oktatás, képzés ezek alapján a szakiskolában történhet kettő, illetve négy évfolyamon, azon részsakmákra/részsakképesítésekre és szakmákra/szakképesítésekre irányulva, melyek a szakmajegyzékben szerepelnek és a Szakképzési törvény, valamint a hozzá kapcsolódó Kormányrendelet szabályozása alá esnek, van két, illetve négy évfolyamra tervezett speciális kerettantervük, továbbá tartalmazza a szakiskolában oktatható két/négy évfolyamos képzések listája. Kiemelendő, hogy az enyhén értelmi fogyatékos tanulókat fogadó szakiskolában, akár kettő, akár négy évfolyamon történik a szakmai oktatás, ezt megelőzően a képzés kiegészül egy kötelező, 9/E jelű előkészítő évfolyam elvégzésével (Oktatási Hivatal, 2020c).

Készségfejlesztő iskola

A *készségfejlesztő iskola* a középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók részére biztosítja az életkezdéshez való felkészülést, emellett egyszerű, betanulást igénylő munkafolyamatok elsajátíttatását végzi, mellyel a munkába állást teszi lehetővé a fiatalok számára. Továbbá azon tanulók nevelését-oktatását is biztosítják, akik a szakképzésben, vagy a szakiskolai képzésben részt venni nem tudó, enyhén értelmi fogyatékos tanulók. Részükre a munkába álláshoz és az életkezdéshez szükséges ismeretek átadását biztosítja. A készségfejlesztő iskolának négy évfolyama van: kettő közismereti, mely a sajátos nevelési igény jellegéhez igazodó közismereti kerettanterv alapján zajlik, és kettő gyakorlati jellegű évfolyam. Utóbbi az életkezdéshez, illetve a munkába álláshoz szükséges egyszerű, betanulást igénylő munkafolyamatok elsajátíttatását célozza meg (Nkt, 2011, 13/B.§).

SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK VIZSGÁZTATÁSA

A tanulók a kettő vagy négyéves, speciális kerettanterv alapján végzett szakmai oktatás eredményes elvégzését követően szakmai vizsgát tesznek, és szakmai bizonyítványt kapnak; valamint a programkövetelménnyel rendelkező szakmai képzések eredményes elvégzését követően a tanulók képesítő vizsgát tesznek és képesítő bizonyítványt kapnak (Oktatási Hivatal, 2020a). „A szakmai vizsga állami vizsga, amely a szakirányú oktatás során megtanult, a képzési és kimeneti követelményekben az adott szakmára speciálisan előírt szakmai ismeretek elsajátítását országosan egységes eljárás keretében méri.” (Szkt, 2019, 93.§ (1)) „A képesítő vizsga az akkreditált vizsgaközpont által szervezett, a szakmai képzésben elsajátított és a programkövetelményben a szakmai képzéshez kapcsolódóan megszerezhető szakképesítésre meghatározott kimeneti követelmények mérésére szolgáló vizsga.” (Szkt, 2019, 93/A.§ (1)) A sajátos nevelési igényű tanulók felkészítése és a szakmai vizsgája során a Kormány rendeletében meghatározott kedvezményeket szükséges biztosítani a képzőintézménynek, illetve a vizsgaszervezőnek egyaránt.

Így figyelembe kell venni az egészségügyi alkalmassági, a pályaalkalmassági követelmények és a fogyatékos-sággal élő emberek egyenlő esélyű hozzáféréseinek szempontjait és a sajátos nevelési igény, illetve a fogyatékos-ság jellegéhez kell igazítani a felkészítést és a vizsgáztatást is (Szkt, 2019, 94.§). A Végrehajtási rendelet (2020) kimondja, hogy a tanuló számára „a szakképző intézmény az Nkt. szerinti szakértői bizottság szakértői véleményére tekintettel a sajátos nevelési igényű vagy fogyatékkal élő személy részére a sajátos nevelési igényéből, illetve fogyatékos-ságából eredő hátránya csökkentéséhez szükséges mértékben – egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs foglalkozást biztosít, valamint biztosítja az egyéni adottságához, fejlettségéhez igazodó egyéni előrehaladási nevelést és oktatást, valamint tanulmányok alatti vizsga letételét, továbbá segítséget nyújt abba, hogy kötelezettségeit teljesíteni tudja” (293.§ (2) a) – c)). Például szükség esetén többletidőt kell biztosítani a tanuló számára az írásbeli feladatok megoldá-sához, vagy engedélyezni kell, hogy a szóbeli vizsgát írásban tegye le, vagy adott esetben éppen fordítva, az írásbeli feladatok elvégzése helyett szóban vizsgázhasson. Előfordulhat az is, hogy a tanulónak két vizsga-rész között pihenőidőre van szüksége, így a második tétel kihúzása előtt legfeljebb tíz percre, de biztosítani kell ezt a lehetőséget, adott esetben a vizsgahelyiségen kívül. Az interaktív jellegű vizsgatevékenységek során segédeszköz vagy segédszemély (pl.: jelnyelvi tolmács) igénybevétele indokolt lehet, ezt szükség szerint biz-tosítani kell a vizsgázó tanuló részére (Végrehajtási rendelet, 2020, 296–297.§). Fontos a fent említett ked-vezményekkel kapcsolatban megjegyezni azt is, hogy ezek kizárólag a kedvezmény alapjául szolgáló körül-ménnyel összefüggésben biztosíthatók, és nem vezethetnek a szakma megszerzéséhez szükséges követel-mények alóli általános felmentéshez (Szkt, 2019, 94.§ (3)).

A TANKÖTELEZETTSÉG

A tankötelezettség és az ingyenesen elvégezhető szakmák lehetősége szintén olyan kérdéseket vethet fel a továbbtanulás előtt álló fiatalok és családjai körében, amelyről érdemes tájékozódni. A Köznevelési törvény alapján „a tankötelezettség annak a tanárnak a végéig tart, melyben a tanuló a tizenhatodik életévét betölti. A sajátos nevelési igényű tanuló tankötelezettsége meghosszabbítható annak a tanítási évről a végéig, amelyben a huszonharmadik életévét betölti. A tankötelezettség meghosszabbításáról a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az iskola igazgatója dönt.” (Nkt, 2011, 45.§ (3)) Ennek értelmében a tanuló az iskolarendszerben maradhat és nappali munkarendben foly-tathatja tanulmányait. Amennyiben a tanuló betölti a huszonötödik életévét, kizárólag felnőttoktatásban kezdhet meg egy következő, új tanévet. A korábban említett, államilag ingyenesen elvégezhető két szakma hatálya a felnőttoktatásban tanulókra is kiterjed. A szakképzési rendszer élethosszig tartó tanulást célzó törekvései a tankötelezettségi kor után a felnőttoktatási képzési formában, iskolarendszerben folytatódhat-nak tovább.

AZ ISKOLAVÁLASZTÁS

A sajátos nevelési igényű tanulók számára megfelelő intézmény kijelölésére a Pedagógiai Szakszolgálatok szakértői bizottsági tevékenységük során nagy hangsúlyt fektetnek. Az Oktatási Hivatal elküldi mind a szak-értői bizottságoknak, mind a szülők részére megtekintésre a szakképző intézmények jegyzékét és azon ada-tokat, melyek a felvételi (működési) körzetüket tartalmazzák (EMMI rendelet, 2013, 16.§ (2)-(3)). A szak-értői bizottság a szakértői véleményben javaslatokat tesz a tanuló ellátására vonatkozóan, továbbá javasla-tában kitér az ellátás módjára, formájára és helyére, emellett a szükséges szakemberre és az ő feladataira is, így többek között a szakképző intézményre is (EMMI rendelet, 2013, 17.§ (1)). A sajátos nevelési igényű

tanulók szakképzése című bekezdésben bemutatásra került a továbbtanulással kapcsolatban, hogy együttnevelés vagy különnevelés formájában is megvalósítható. Így itt is kiemelendő, hogy az érintett tanuló sajátos nevelési igénye és speciális szükségletei alapján kerüljön megválasztásra az adott középfokú intézmény, valamint a nevelési-oktatási forma. Amennyiben a szakértői bizottságok a tanuló szakértői véleményében együttnevelést javasolnak, akkor olyan befogadó intézményt érdemes keresni továbbtanulás céljából, ahol a többi, nem sajátos nevelési igényű fiatallal együtt tanulhat tovább. Ha pedig a javaslat a különnevelésre irányul, akkor gyógypedagógiai intézményt célozzon meg a tanuló a tanulmányai folytatására.

A Központi Statisztikai Hivatal 2023. évi adatai alapján a sajátos nevelési igényű tanulók megoszlása intézménytípusonként a következőképpen alakult (2. táblázat).

Feladatellátási hely	Tanulói létszám				
	nappali oktatásban	felőttoktatásban, nem nappali oktatásban	összesen	ebből integráltan és külön csoportban oktatott SNI	SNI %-os aránya
Szakképző iskola	56.210	41.017	97.227	8.333	8,6
Technikum, szakgimnázium	170.670	44.614	215.284	10.130	4,7
Összesen	226.880	85.361	312.511	18.463	5,9
Szakiskola és készségfejlesztő iskola	6.660	1	6.661	6.614	99,3

2. táblázat. A 2023/2024-es tanév előzetes iskolarendszerű szakképzési statisztikai adatai (jő). Forrás: Belügyminisztérium, Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIR-ST.AT, SZIR-ST.AT).

A fenti adatokból kiolvasható, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók aránya a szakképző intézményekben az összesített tanulólétszám 5,9 százaléka. Ezek a tanulók együttnevelés formájában sajátítják el a szakmai elméleti és gyakorlati ismereteket többségi intézményekben, a többi, nem sajátos nevelési igényű tanulóval együtt. A különnevelő intézményekben szinte százszázalékos a sajátos nevelési igényű tanulók száma.

A Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat Továbbtanulási és Pályaválasztási Tanácsadó Tagintézménye adatai alapján láthatjuk (3. táblázat), hogyan alakulnak a sajátos nevelési igényű tanulókat fogadó szakképző iskolák 2024/2025. tanévre vonatkozóan meghirdetett tanulmányi területei (zárójelben az intézmények száma látható) (FPSZ, 2023).

SNI kategória	Szakképző intézménytípus			
autizmus spektrum zavarral küzdő	technikum (8)	szakképző iskola (2)	szakiskola (9)	készségfejl. szakiskola (8)
egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő	technikum (42)	szakképző iskola (27)	szakiskola (10)	készségfejl. szakiskola (1)
beszéd fogyatékos	technikum (19)	szakképző iskola (16)	szakiskola (9)	készségfejl. szakiskola (5)
hallási fogyatékos	technikum (29)	szakképző iskola (15)	szakiskola (8)	készségfejl. szakiskola (5)
látási fogyatékos	technikum (6)	szakképző iskola (7)	szakiskola (5)	készségfejl. szakiskola (5)
mozgásszervi fogyatékos	technikum (8)	szakképző iskola (5)	szakiskola (8)	készségfejl. szakiskola (4)
enyhe fokban értelmi fogyatékos	–	szakképző iskola (1)	szakiskola (14)	készségfejl. szakiskola (1)
halmozottan sérült	–	–	szakiskola (3)	készségfejl. szakiskola (5)

3. táblázat. A budapesti intézmények 9. évfolyamon, a 2024/2025. tanévre meghirdetett tanulmányi területei (FPSZ, 2023).

A fenti adatok alapján látható, hogy a különböző sajátos nevelési igény kategóriákba tartozó diagnózisokkal rendelkező tanulókat milyen szakképző intézménytípusok iskolái fogadják majd a következő tanévben. A halmozottan sérült tanulók kivételével a többi kategóriában diagnosztizált diákoknak mind az együttnevelést, mind a különnevelést biztosító intézmények hirdettek felvételi lehetőséget a 9. évfolyamon való továbbtanulásra.

A tanulmányban bemutatott információk alapján láthatjuk, hogy a magyarországi szakképzési rendszer különféle szakképzési utakat biztosít a továbbtanulás előtt álló fiatalok számára. A sajátos nevelési igényű tanulók jövőjében rejlő lehetséges szakképzési útvonalainak megismertetésével kívánt e tanulmány hozzájárulni a sikeres továbbtanulási irány megválasztásához. Az intézményválasztásnál a döntés előtt álló fiataloknak és családjaiknak, valamint az őket támogató pedagógusaiknak van lehetőségük a tanuló sajátos nevelési igényéből fakadó szükségleteinek, egyéni képességeinek, valamint érdeklődési körének megfelelő szakma irányába továbbtanulni, akár együttnevelő, akár különnevelő iskolákról legyen szó. Így szorosan kapcsolódva a szakértői bizottságok javaslataihoz, valamint a szakképző intézmények képzési kínálataihoz, minden fiatal számára meg kell találni a megfelelő intézményt.

A FOGYATÉKOSSÁG ÉS A SZAKKÉPZÉS

A társadalmi beilleszkedés és a jövőbeli életminőség szempontjából meghatározó a fogyatékossgal élő fiatalok életében az, hogy az általános iskola befejezése, így az alapfokú oktatás után tovább tanuljanak, szakmát szerezzenek. Az így megszerzett tudás és végzettség birtokában a munkaerőpiaci helyzetük képes lehet jelentős javulást elérni, mely ugyanakkor a társadalmi helyzetükre és az életminőségükre is pozitív hatással bírhat (Márkus, 2022). Ennek kulcsa lehet a 7-8. osztályos fiatalok megfelelő pályaeorientációját követően a jól megválasztott középfokú intézmény, a számukra ideális nevelési-oktatási forma és maga a szakterület egyaránt.

A korábban bemutatott statisztikai adatok tükrében különösen figyelniünk kell arra, hogy a szakképzés különböző színterein a fogyatékossgal élő tanulók a kiemelt figyelemben valóban részesülnek-e. A különleges bánásmód igényeinek és feltételeinek teljesülése nem korlátozódik-e csak és kizárólag a tantermi nevelés-oktatásra, hanem azt a gyakorlati oktatás keretei között, az egyenlő esélyű hozzáférés általános szempontjait figyelembe véve biztosítják a képzést szervező felek, akár a tanműhelyben, akár munkahelyen zajlik a munkatevékenység (Márkus, 2022). Gondoljunk akár a fizikai környezet, a programok, a szolgáltatások hozzáférhetőségére (pl. ergonómia, kommunikáció stb.), akár a személyi feltételekre, az Szt. szerinti szakképzésben foglalkoztatott oktató teendőire.

A Magyarország által 2007-ben törvénybe iktatott és kihirdetett ENSZ Egyezményben (2007. évi XCII. törvény a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről, továbbiakban: Egyezmény) foglalt rendelkezések és általános alapelvek biztosítják azt a hátteret, mely alapján a szakképzésben is megjelenő és biztosítandó egyenlő esélyű hozzáférés általános szempontjai kerültek megfogalmazásra. „*A felnőtt emberek társadalmi szerepvállalásának egyik nagyon fontos területe a munka*” (Márkus, 2022. p. 14.). Kimondhatjuk tehát, hogy a minél magasabb szintű és minőségű szakmai oktatás és képzés, valamint a megfelelő szakképzettség megszerzése elengedhetetlen a jövedelmező és minőségi munkavégzésben, továbbá a munkaerőpiacon való elhelyezkedésben, valamint a munkaerőpiacon való hosszú távú bennmaradásban egyaránt.

Az egyenlő esélyű hozzáférés megvalósítása önmagában azonban még nem elegendő. A szakképzésben történő egyenrangú és egyenlő esélyű részvétel szintén fontos eleme a fogyatékossgal élő fiatalok majdani munkaerőpiaci integrációjához. Az együtttanulás során, ahol a fogyatékossgal élő és a nem fogyatékos tanulók megismerhetik egymás képességeit, a gyakorlati színterek szakemberei feltérképezhetik a fiatalokban rejlő lehetőségeket, segítik és hozzájárulnak a munkahelyi együttműködések alapjaihoz (Szkt, 2019, 4.§ (4); Egyezmény, 2007, 24. cikk).

Továbbá a fizikai környezet egyenlő esélyű hozzáféréseinek kialakításán és biztosításán túl a fogyatékossgal élő fiatalok számára „csak” annyira szükséges a személyi és tárgyi környezet alakítása, melyben ők valóban adottságaik és képességeik szerint tudnak részt venni. Tehát *„az észszerű alkalmazkodás az elengedhetetlen és megfelelő módosításokat és változtatásokat jelent, amelyek nem jelentenek aránytalan és indokolatlan terhet, és adott esetben szükségesek, hogy biztosítsák a fogyatékossgal élő személy alapvető emberi jogainak és szabadságainak a mindenkit megillető, egyenlő mértékű élvezetét és gyakorlását.”* (Egyezmény, 2007, 2. cikk)

A szakképzésben résztvevő, fogyatékossgal élő tanulók támogatásának további létfontosságú szereplői és egyben a személyi feltételek biztosítói az oktatók. *„Az oktató alapvető feladata a tanuló, illetve a képzésben részt vevő személy szakmai oktatása, illetve szakmai képzése, [...], sajátos nevelési igényű vagy fogyatékossgal élő személy esetén az egyéni fejlesztési tervben foglaltak figyelembevételével.”* (Szkt, 2019, 49.§, (1)). Azon túl, hogy a fogyatékossgal típusának megfelelő szakirányon szakképzettséget szerzett (utazó)gyógypedagógus vagy együttnevelést segítő pedagógus vesz részt a sajátos nevelési igényű tanuló, illetve a fogyatékossgal élő fiatal szakmai támogatásában, kiemelten fontos az a kérdés is, hogy a nem gyógypedagógiai végzettségű, a szakmai nevelési-oktatási feladatokat ellátó szakoktató milyen, a fogyatékossgal élő tanulói egyéni adottságaiból és képességeiből adódó, speciális igényeket és szükségleteket tud és képes kielégíteni. Kellő információval és szakmai ismerettel rendelkezik-e az ő „oktatói alapvető feladatai” ellátásához? A 2020-as Végrehajtási rendelet kimondja, hogy duális képzőhelyen oktató az lehet, aki *„[...] kamarai gyakorlati oktatói vizsgával rendelkezik”* (242.§ (1)). Azonban ezen képzés Képzési- és Vizsgakövetelménye nem tér ki speciális, gyógypedagógiai kérdéskörökre, a képzés elvégzése és a vizsga letétele után a gyakorlati oktató képes lesz ugyan a gyakorlati tevékenységei során fontosabb pedagógiai, szociálpszichológiai és kommunikációs ismeretek alkalmazására, de ezen tudás birtoklása önmagában a fogyatékossgal élő tanulói teljeskörű nevelési-oktatási feladatai ellátására nem elegendő (MKIK, d.n. p. 2.).

ÖSSZEGZÉS

A továbbtanulás előtt álló fiataloknak és családjainak mindenképpen érdemes – sokszor a család életének meghatározó szempontjaként is – figyelembe venniük a megfelelő szakma és intézmény kiválasztása során azt, hogy a tanulók duális képzésben történő oktatása milyen szinten történik. Az iskolai tanműhelyekben végzett gyakorlati tevékenységek során a tanulók a saját intézményi közösségükben, ismerős tanuló társak és oktatók között végzik a szakmai munkát. A duális partnercégek, munkahelyek azonban más lehetőségek és kihívások elé állítják mind a fogyatékossgal élő fiatalokat, mind a velük foglalkozó szakembereket egyaránt.

A jelen tanulmányban bemutatott szakképzési útvonalak alapján láthatjuk, hogy bár az új szakképzési rendszerben sok lehetőség és irány mutatkozik a továbbtanulásra, azonban a sajátos nevelési igényű tanulók jelenléte a szakképző intézményekben alacsony százalékban mutatható ki. Továbbra is döntő többségben

ezek a fiatalok a különnevelő intézményekben folytatják a középfokú tanulmányaikat. A budapesti intézmények jövő évre meghirdetett tanulmányi területek kínálatában összességében magasabb számban vannak jelen az együttnevelő intézmények, azonban a KSH adatok alapján kimutatható, hogy a tanulók az eddigi években a különnevelő intézményeket preferálták. Érdemes lehet a következő tanévre való beiskolázási időszak után ezen adatokat újra áttekinteni és összevetni a kínálatot a beiratkozott tanulók számával.

A végzettség nélküli iskolaelhagyás, a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók képzésben való benntartása a szakképzés kiemelt feladatai közé tartozik, így szakmához, részzakmához juttatva a fiatalokat. A szakképzés átalakítása során új és rugalmas tanulási utak lehetővé teszik azt, hogy minden magyar, szakmát tanulni vágyó fiatal megtalálhassa a neki legmegfelelőbb intézményt, képzési formát és szakmát egyaránt.

A jelenlegi, különnevelő intézményekben kiemelkedően magas sajátos nevelési igényű tanulói arány, valamint az ezzel párhuzamosan az együttnevelésben tanuló, sajátos nevelési igényű fiatalok alacsony száma nem mutatja meg azt az integráció és inklúzió elősegítésére, támogatására irányuló törekvést, melyet az újfajta szakképzési rendszer fő célként és feladatként határoz meg. Érdemes lenne kutatásokkal és vizsgálatokkal feltárni ennek okait, és megoldási, fejlesztési lehetőségeket, javaslatokat megfogalmazni ebben a kérdésben.

A sajátos nevelési igényű fiatalok szakképzésével kapcsolatban további vizsgálódás tárgyának tekinthetjük – és fokozott figyelmet kellene szentelni – a duális partnercégek alkalmazásában álló szakoktatók megfelelő, gyógypedagógiai/speciális pedagógiai felkészültsége kérdéskörének is. A szakoktatók megfelelő felkészítése a fogyatékkal élő fiatalokkal való együttműködésre az egyik mozgatórugója lehet a nyílt munkaerőpiacra vezető képzési útnak.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány megírását az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola és Pszichológiai Doktori Iskola számára a 2024. évi „Doktori Projektek” konzorcialis kutatástámogatási pályázata tette lehetővé.

IRODALOMJEGYZÉK

- Farkasné Gönczi, R. (2022a). Ajánlások szakképzési intézmények oktatási - képzési tereinek kialakítására, tanulókban való oktatásra értelmi fogyatékos tanulók esetében. In Márkus, E. (szerk.). *Ajánlások szakképzési intézmények oktatási - képzési tereinek kialakítására, tanulókban való oktatásra sajátos nevelési igényű tanulók, fogyatékos személyek esetében.* (pp. 38–52.) Piarista Kilátó Központ, Innovációs és Technológiai Minisztérium. ISBN: 9786150157320
- Farkasné Gönczi, R. (2022b). Ajánlások szakképzési intézmények oktatási - képzési tereinek kialakítására, tanulókban való oktatásra látássérült tanulók esetében. In Márkus, E. (szerk.). *Ajánlások szakképzési intézmények oktatási - képzési tereinek kialakítására, tanulókban való oktatásra sajátos nevelési igényű tanulók, fogyatékos személyek esetében.* (pp. 72–87.) Piarista Kilátó Központ, Innovációs és Technológiai Minisztérium. ISBN: 9786150157320
- Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat Továbbtanulási és Pályaválasztási Tanácsadó Tagintézménye (2023). *SNI tanulók fogadó középiskolák 2024/2025.* <https://palyavolasztas.fpsz.hu/sni-tanulokat-fogado-kozepiskolak/>
- Innovatív Képzéstámogató Központ (d.n.). *Duális szakmai oktatás.* <https://ikk.hu/p/dualis-szakmai-oktatas>

- Innovációs és Technológiai Minisztérium (2023). *Szakképzés 4.0* – A szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakpolitikai stratégiája, a szakképzési rendszer válasza a negyedik ipari forradalom kihívásaira. <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/9/90/909/90936f8e322b54749bf4c1341e86c070424dd76b.pdf>
- Loványi E. (2022). Ajánlások szakképzési intézmények oktatási - képzési tereinek kialakítására, tanműhelyekben való oktatásra hallássérült tanulók esetében. In Márkus, E. (szerk.). *Ajánlások szakképzési intézmények oktatási – képzési tereinek kialakítására, tanműhelyekben való oktatásra sajátos nevelési igényű tanulók, fogyatékos személyek esetében*. (pp. 53–71.) Piarista Kilátó Központ, Innovációs és Technológiai Minisztérium. ISBN: 9786150157320
- Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (d.n.). *A szakképzésről*. <https://szakmavilag.hu/a-szakkepzesrol>
- Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (d.n.). *Kamarai gyakorlati oktatói képzés és vizsga*. <https://mkik.hu/download/137/kamarai-gyakorlati-oktatoi-kepzes-es-vizsga-kepzesi-es-vizsgakoevetelmenye>
- Márkus E. (2022). Általános szempontok, ajánlások a sajátos nevelési igényű tanulók, fogyatékos személyek szakképzéséhez. In Márkus, E. (szerk.). *Ajánlások szakképzési intézmények oktatási – képzési tereinek kialakítására, tanműhelyekben való oktatásra sajátos nevelési igényű tanulók, fogyatékos személyek esetében*. (pp. 8–22.) Piarista Kilátó Központ, Innovációs és Technológiai Minisztérium. ISBN: 9786150157320
- Márkus E. & Vámos T. (2022). Ajánlások szakképzési intézmények oktatási - képzési tereinek kialakítására, tanműhelyekben való oktatásra mozgáskorlátozott tanulók esetében. In Márkus, E. (szerk.). *Ajánlások szakképzési intézmények oktatási – képzési tereinek kialakítására, tanműhelyekben való oktatásra sajátos nevelési igényű tanulók, fogyatékos személyek esetében*. (pp. 88–110.) Piarista Kilátó Központ, Innovációs és Technológiai Minisztérium. ISBN: 9786150157320
- Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (d.n.). *Szakmakereső*. https://www.nive.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=595&Itemid=267
- Ószi T. (2022). Ajánlások szakképzési intézmények oktatási - képzési tereinek kialakítására, tanműhelyekben való oktatásra autizmussal élő tanulók esetében. In Márkus, E. (szerk.). *Ajánlások szakképzési intézmények oktatási – képzési tereinek kialakítására, tanműhelyekben való oktatásra sajátos nevelési igényű tanulók, fogyatékos személyek esetében*. (pp. 23–37.) Piarista Kilátó Központ, Innovációs és Technológiai Minisztérium. ISBN: 9786150157320

Jogi szabályozó dokumentumok

- 5/2020. (I. 31.) Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Kormányrendelet módosításáról. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8da918a399a0bed1985db0f/letoltes>
- 12/2020. (II. 7.) Kormányrendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000012.kor>
- 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300015.emm>
2007. évi XCII. törvény a Fogyatékosysággal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700092.tv>
2011. évi CX. Törvény a nemzeti köznevelésről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv>
2019. évi LXXX. Törvény a szakképzésről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1900080.tv#lbj0ida57a>
- Oktatási Hivatal (2020a). *Tájékoztató a szakiskolai szakmai oktatásról és szakmai képzésről*. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/szakkepzes/IV_2_Tajekoztato.doc
- Oktatási Hivatal (2020b). *Irányelvek a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásához*. https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alaprogramok
- Oktatási Hivatal (2020c). *Kerettantervek a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásához*. https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/kerettantervek_sni_tanulok

Vocational training pathways with special educational needs

ABSTRACT

The continuous evolution and development of the vocational education and training system in Hungary provides today's young people with a variety of vocational pathways after leaving primary school.

The career guidance and support of pupils with special educational needs requires special assistance, and the study focuses on providing information to help teachers support them in making decisions about further education. In addition to describing the current legal framework for vocational education and training, the vocational education and training system itself is partly described, including possible pathways for pupils with special educational needs.

The opportunities for further learning for young people with disabilities are not as wide as might be expected from the objectives of the new vocational education and training system. Vocational training for pupils with special educational needs poses different challenges for mainstream professionals, making it even more important to find the right institution, the right form of education and the active presence of special education support.

Keywords: secondary vocational education, dual training, special educational needs, co-education, special education.
